

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ, ЯКІ ДЕТЕРМІНУЮТЬ ВИНИКНЕННЯ ДОМАШНЬОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Буряк К. М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки

Українського державного хіміко-технологічного університету

ORCID ID: 0000-0001-6265-9706

buriak_kate@ukr.net

У статті розглядаються причини та умови, які детермінують виникнення домашньої злочинності з позиції дуалістичного та діалектичного підходів. Згідно дуалістичного підходу розглянуто детермінанти за змістом: соціально-економічні, політичні, психологічні, виховні, географічні, духовні, ситуаційно-віктимологічні, нормативно-правові. За рівнем поширення: на макро-, мікро- та індивідуальному рівнях. За часом дії: короткострокові, середньострокові, довгострокові. На основі діалектичного підходу запропоновано визначення причин та умов домашньої злочинності та надано їх перелік. Так, до причин вчинення домашньої злочинності віднесено: особистість злочинця; криміногенна деформація суспільної свідомості; психічні розлади; ревнощі; пріоритет матеріальні потреби над духовними цінностями, соціальна нерівність, знецінення партнера; правовий і моральний нігілізм; спростування важливості інституту сім'ї; менталітет; депресивні стани; зловживання алкоголем на наркотичними речовинами; відмінність в інтересах, життєвих орієнтирах та прагненнях подружжя, несумісність партнерів; різниця у світогляді та світосприйнятті подружжя; недоліки в роботі поліції, небажання приймати участь у вирішенні сімейних конфліктів; тяжка хвороба та її наслідки у одного з подружжя, поширення культу насильства через телебачення, інтернет; погане виховання або його відсутність, невтішний приклад батьків, у сім'ях, де має місце домашня злочинність; послаблення впливу релігії. Умови поділено на: суб'єктивні (несприятливе сімейне середовище, в якому панує сімейне насильство та яке слугує первинним осередком для майбутнього кривдника; вади сімейного виховання; розбещення дітей з неблагополучних родин на етапі становлення особистості) та об'єктивні (бідність, злидні, відсутність нормальних умов існування, розшарування суспільства, ослаблення інституту сім'ї, знецінення ролі жінки, культивування насильства через інтернет, відеоігри); необхідні та достатні, також виділено супутні умови.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, домашня злочинність, причини, умови, кривдник, жертва, запобігання.

Постановка проблеми. Будь-яке кримінальне правопорушення, яке вчиняється в сімейній сфері має свої причини та умови. Тому серед завдань кримінологічної науки є визначення їх, як загалом, так і конкретного виду, адже це є запорукою розроблення дієвої системи протидії та запобігання домашньої злочинності. Варто зазначити, що саме зростання правової обізнаності громадян, послаблення морально-соціальних важелів будь-якою ціною зберігати проблемний шлюб, зменшення бар'єрів повідомляти про випадки вчинення злочинів у сім'ї спричинили популяризацію домашньої злочинності. Слід відмітити, що домашня злочинність охоплює не лише умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, які визначені ст. 1261 КК України, а також за межами даної статті слід додати

сексуальне, словесне насильство, примушування до шлюбу, отримання влади над одним із членів сім'ї. Правильне визначення детермінант домашньої злочинності є вкрай необхідним для боротьби з нею та мінімізацією таких випадків.

Отже, актуальність теми зумовлена необхідністю розгляду причин та умов, які детермінують виникнення домашньої злочинності, оскільки проблема вчинення кримінального правопорушення (злочину або кримінального проступку) в сімейно-побутовій сфері сьогодні набуває особливого значення. Важлива роль у цьому процесі відводиться суб'єктам запобігання домашньої злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних питань злочинності взагалі, і окремих її причин та умов, які детермінують виникнення домашньої злочинності присвятили свої праці такі науковці, як О. І. Богатирьова, І.Г. Богатирьов, Б.М. Головкін, О. М. Джужа, А.Ф. Зелінський, М.Г. Кузнецов, Ю.С. Лимаренко, Л.П. Оніка, А.С. Лукаш, М.С. Пузирьов та ін. Водночас, наукових розробок у сфері аналізу причин та умов виникнення домашньої злочинності до цього часу не проводилося. Окреслене вище зумовило необхідність підготовки наукової статті та її назву.

Метою наукової статті є формування науково обґрунтованого підходу до вияву причин та умов виникнення домашньої злочинності.

Виклад основного матеріалу. У кримінологічній науці залишається дискусійним питанням щодо визначення терміну домашня злочинність, оскільки більшість кримінологів вважають, що така злочинність пов'язана із домашнім насильством ст. 126-1 КК України. На наш погляд, це не зовсім так, оскільки поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» не є відсилючим, у розумінні законодавця, а має комплексний характер і регламентується в різних сферах суспільних відносин. Тому при встановленні змісту згаданого поняття слід виходити з конкретних фактичних обставин справи, а не тільки з кваліфікації дій кривдника.

У даному дослідженні ми провели ґрунтовний аналіз поглядів вітчизняних вчених на причини та умови злочинності. Варто зазначити, що люба злочинність, домашня не є виключенням має причинний, генетичний та родовий зв'язок, сутність якого полягає у тому, що одне явище/подія при певних умовах породжує друге, яке вважається наслідком цієї причини.

Зелінський А.Ф. та Оніка Л.П., зазначають причинний, генетичний зв'язок явищ, сутність яких полягає у тому, що одне явище/подія при певних умовах породжує друге, яке вважається наслідком цієї причини.

Продовжуючи нашу думку, Ю.С. Лимаренко розглядає під причинами та умовами злочинності – комплекс зовнішніх і внутрішніх причин та умов, явищ та процесів, що пов'язані один з одним та у своїй сукупності обумовлюють злочинність та її прояви (Лимаренко, 2022).

Інший вітчизняний вчений Б.М. Головкін вважає, що кримінологічна детермінація має закономірний розвиток і взаємозв'язок суспільного буття із суспільною свідомістю через відносини між людьми, різні види діяльності, в тому числі злочинної (Головкін, 2014).

Цікавою для нашого дослідження є позиція вітчизняного кримінолога І.Г. Богатирьова, на думку якого причини та умови злочинності як сукупність різних за природою негативних явищ об'єктивного і суб'єктивного характеру, які у своєму зв'язку обумовлюють злочинну поведінку особи у суспільстві (Богатирьов, 2018).

Слід відмітити, що причини та умови взаємопов'язані між собою, адже умови самі по собі не можуть породити злочин, а без наявності умов причина не може сформуватися чи реалізуватися. Розглянемо спочатку види причин і умов злочинності, з позиції дуалістичного підходу, як узагальненого поняття «криміногенні детермінанти».

Причини і умови злочинності за рівнем їх дії поділяють на: 1) причини і умови злочинності в цілому; 2) причини і умови окремих видів злочинів (злочини у сімейній сфері); 3) причини і умови конкретних кримінальних правопорушень. Причинами і умовами домашньої злочинності можна визначити як негативні соціально-економічні явища, які створюють, сприяють, видозмінюють та обумовлюють існування домашньої злочинності.

За змістом детермінанти злочинності поділяють на: соціально-економічні, політичні, психологічні, виховні, біологічні, географічні, духовні, ідеологічні, організаційно-управлінські тощо (Джужа, 2009).

1) на першому місці хотілося б зазначити детермінанти у духовній сфері. Стосунки між чоловіком та жінкою потерпають знецінення, людські цінності перевернулися з ніг на голову, багато шлюбів укладаються з корисливим розрахунком, все це в результаті призводить до проявів насильства у сім'ї.

2) соціально-економічні детермінанти - постійний ріст цін, високий рівень інфляції, знецінення національної валюти, відсутність пропозицій роботи в маленьких містах та селах, ведення тіншового бізнесу, розкрадання бюджетних коштів чиновниками. Такі чинники зумовлюють колосальне розшарування суспільства, призводять до трансформації негативних наслідків бідності та зубожіння

у сферу сімейних відносин і знаходять свій прояв у фізичному та психологічному насильстві на підставі матеріальних конфліктів.

3) нормативно-правові детермінанти полягають у недосконалому нормативно-правовому регулюванні сфери сімейних відносин – наявності значної кількості колізій, прогалин законодавства. Небажання правоохоронних органів та органів правосуддя ставати учасниками домашніх конфліктів, через нечітке законодавче визначення кола їх обов'язків, сприяє високому рівню латентності даної категорії злочинів та зневірі у правовому захисті жертвами домашньої злочинності.

4) психологічні детермінанти криються у комплексах особи злочинця з розладами психіки, які виливаються у знуцання над партнером. Невпевнені в собі люди, які зазнавали цькування та наклепів у дитячому чи підлітковому віці або мають попередній гіркий досвід подружнього життя часто мають садиські схильності по відношенню до своєї половинки, таким чином кривдники намагаються самоствердитись.

5) ситуаційно-віктимологічні детермінанти знаходять свій прояв у провокуючій поведінці жертви при певних обставинах. До таких випадків можна віднести ситуації втрати самоконтролю під впливом алкогольних чи наркотичних речовин або роботу жертви у сфері шоу-бізнесу, модельному бізнесі, така діяльність передбачає можливу наявність прихильників, їх уваги, що може призводити до імпульсивних насильницьких дій з боку іншого з подружжя на ґрунті ревнощів.

6) виховні детермінанти яскраво виражені у кривдників, які виховувались у сім'ях, де мало місце домашнє насильство. За таких умов уже зріла особистість вважає таку модель сім'ї нормою і намагається відтворити її у своєму власному шлюбі по відношенню до партнера.

7) географічні детермінанти пов'язані з різним рівнем правової обізнаності та культури жителів міст та сіл у питанні домашньої злочинності та її присікання.

За природою виникнення злочинності розрізняють об'єктивні, об'єктивно-суб'єктивні та суб'єктивні детермінанти. Вищеперераховані детермінанти розглянемо детальніше далі.

А.С. Лукаш запропонував класифікацію детермінант за рівнем поширення, розглядаючи їх на макро-, мікро- та індивідуальному рівнях (Лукаш, 2007). Детермінанти домашньої злочинності на макро рівні мають прояв в усталених поглядах на сімейні взаємовідносини, державній політиці у відношенні домашньої злочинності, ментальності нації. Детермінанти домашньої злочинності на мікро рівні охоплюються тими тенденціями, які характерні для певного регіону або певної групи людей. Детермінанти домашньої злочинності на індивідуальному рівні визначають середовище існування кривдника, його виховання, стиль життя, коло інтересів.

Аналізуючи детермінанти за часом дії їх слід поділяти на:

1) короткострокові – їх тривалість охоплюється рамками від кількох місяців до кількох років. В рамках домашньої злочинності їх можна визначати як епізодичні прояви насильства в сім'ї під впливом ревнощів, алкогольних чи наркотичних речовин.

2) середньострокові – діють в рамках певного етапу трансформації суспільства. Такі детермінанти знаходять відображення у панівних тенденціях в суспільстві, притаманним певним поколінням та їх цінностям. Домашнє насильство здебільшого проявляється по відношенню до жінок, через пануючі традиції патріархату в українських сім'ях, відсутність власного житла та доходу у жінки.

3) довгострокові – характеризуються глобальним характером, повинні розглядатись в масштабі різних історичних епох та різних країн [4, с. 140]. Трансформація та видозміна сімейних цінностей, поява гендерної політики в країнах ЄС.

Чітке встановлення причин та умов домашньої злочинності має велике значення для виявлення такого виду злочинності на ранньому етапі, вчасного її присікання та розробки дієвого механізму боротьби з нею.

За визначенням О.С. Сомика причинами злочинності в найзагальнішому плані варто визнати сукупність об'єктивних і суб'єктивних детермінантів, що породжують злочинність як закономірний соціальний наслідок (Сомик, 2011).

А.П. Закалюк під причиною визначає явища (системи), які породжують, продукують інші явища (системи) – наслідки (Закалюк, 2007).

На думку Л. Шмаль причина- це така сукупність об'єктивних негативних криміногенних явищ і процесів, що безпосередньо детермінує злочинність (Шмаль, 2014).

О.М. Джу́жа, П.П. Михайленко вбачають, що причини- це ті процеси і явища, які породжують злочинність як свій безпосередній наслідок (Шмаль, 2014).

Слід звернути увагу на визначення С.Ф. Денисова та М.В. Пузиревського, які під причинами злочинності визначають інтегральна сукупність біопсихологічних аномалій і деструктивних явищ у соціальній організації суспільства, що породжують злочинність як свій закономірний наслідок (Денисов, 2019).

Б. М. Головкін зауважує, що під причина злочинності слід розуміти криміногенну деформацію суспільної свідомості у виді антисоціальних поглядів, звичаїв, традицій, установок, що за певних умов закономірно породжують злочинність як свій наслідок (Головкін, 2014).

І.Г. Богатирьов зазначає, що причинами конкретного злочину виступають негативні риси та антигромадські установки особи (Богатирьов, 2018).

А.Ф. Зелінський та Л.П. Оніка вважають, що основна причина злочину криється в особистості самого злочинця, його морально-вольових якостях, які під дією зовнішніх соціальних чинників породжують готовність та рішучість до вчинення кримінального правопорушення (Зелінський, 1994).

Причини вчинення домашньої злочинності:

1) особистість самого злочинця, його морально-вольові якості, які під дією зовнішніх соціальних чинників породжують готовність та рішучість до вчинення кримінального правопорушення (Зелінський, 1994);

2) криміногенна деформація суспільної свідомості:

– антисоціальні погляди- оціночні судження (стереотипи мислення) значної частини людей, що виражають прийнятне ставлення до кримінальних форм задоволення повсякденних потреб та інтересів;

– антисоціальні звичаї та традиції- успадковані від попередніх поколінь неписані правила поведінки, що визначаються нормою життя і діяльності, закріплюють неформальний порядок відносин між людьми у різних сферах;

– антисоціальні установки – це вироблена на основі негативного соціального досвіду колективна схильність упереджено сприймати події, явища, норми, цінності та пов'язана з нею підвищена готовність порушувати правові приписи й кримінально-правові заборони (Головкін, 2014).

3) психічні розлади (психоз, шизофренія, розумова відсталість). Під впливом розладів психіки у кривдників змінюється сприйняття реальності і свої пориви агресії вони виміщують на своїх партнерах;

4) ревності – комплекс переживань при дійсній чи підозрюваній зраді коханої людини, що характеризується складною психологічною структурою: типовими й дуже різноманітними емоційними реакціями та станами (заздрість, ненависть, тривога, гнів, відчай, жага помсти, пристрасть), сумнівами та підозрами, складними проявами в інтелектуальній та вольовій сферах, багатоманітністю форм поведінки, соціальною небезпекою;

5) пріоритет матеріальних потреб над духовними цінностями, соціальна нерівність, знецінення партнера, якщо він має менші фінансові можливості, шантажування на матеріальній основі, нестача коштів для підтримання певного іміджу та рівня життя, незадовільні умови життя;

6) правовий і моральний нігілізм;

7) спростування важливості інституту сім'ї;

8) менталітет – сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних особливостей мислення народу певної держави. Більшості українських сімей притаманний патріархат, жінка знаходиться в повній або частковій залежності від чоловіка;

9) депресивні стани;

10) зловживання алкоголем та наркотичними речовинами;

11) відмінність в інтересах, життєвих орієнтирах та прагненнях подружжя, несумісність партнерів;

12) різниця у світогляді та світосприйнятті подружжя;

13) недоліки в роботі поліції, небажання приймати участь у вирішенні сімейних конфліктів;

14) тяжка хвороба та її наслідки у одного з подружжя;

15) поширення культу насильства через телебачення, інтернет;

16) погане виховання або його відсутність, невтішний приклад батьків, у сім'ях де має місце домашня злочинність;

17) послаблення впливу релігії.

А.П. Закалюк під умовами виявив різноманітні явища, процеси, обставини, які сприяють або створюють можливість виникнення та прояву причини, яка породжує наслідок (Закалюк, 2007).

Л. Шмаль вважає, що умови – це об'єктивні та суб'єктивні криміногенні факти реальної діяльності, що уможлиблює (формує причину, сприяє або не перешкоджає) певний вид злочинності (Шмаль, 2014).

С. Ф. Денисов, М.В. Пузиревський під умовами злочинності розуміє явища, що безпосередньо злочинність не породжують, але сприяють чи навпаки, перешкоджають породженню проявів злочинності (Денисов, 2019).

В.А. Журавль трактує умову як відносно пасивний фактор, який тільки сприятливо впливає на розвиток причинного зв'язку, але безпосередньо не породжує наслідки злочину (Веліканов, 2006).

О.М.Неживець визначає умови злочинності – такі суспільні явища, які безпосередньо не впливають на скоєння злочину, але є своєрідною умовою для механізмів формування і дії причини, полегшуючи і посилюючи їх функціонування. Від умов залежить вибір способу реалізації злочинного наміру та об'єкта злочинного посягання, розмір і характер нанесеного збитку, місце, час і скоєння злочину (Неживець, 2012).

Б.М.Головкін запропонував наступне визначення умов злочинності-сукупність негативних явищ і процесів, що сприяють формуванню та прояву причин злочинності (Головкін, 2014).

І.Г. Богатирьов під умовами окреслює всілякі недоліки в організаційній та управлінській діяльності різних галузей господарства і державного апарату (Богатирьов, 2018).

У кримінології умови поділяють на суб'єктивні та об'єктивні.

Суб'єктивні умови – це негативні психологічні та моральні якості людей, що оточують злочинця, і своєю поведінкою сприяють учиненню ним протиправних дій. До суб'єктивних умов вчинення домашньої злочинності слід віднести несприятливе сімейне середовище, в якому панує сімейне насильство та яке слугує первинним осередком для майбутнього кривдника; вади сімейного виховання; розбещення дітей з неблагополучних родин на етапі становлення особистості (Веліканов, 2006).

Об'єктивні умови – соціальні суперечності, які безпосередньо не залежать від свідомості та волі населення. До об'єктивних умов домашньої злочинності потрібно зазначити бідність, злидні, відсутність нормальних умов існування, розшарування суспільства, ослаблення інституту сім'ї, знецінення ролі жінки, культивування насильства через інтернет, відеоігри (Веліканов, 2006).

А.П. Головкін виділяє необхідні та достатні умови.

Необхідні умови – несприятливі умови життя і соціалізації різних верств населення, негативні явища і процеси, під впливом яких виникають криміногенні деформації елементів суспільної свідомості.

Достатні умови – певні події, ситуації, що «запускають» механізм спричинення і забезпечують закономірне настання результату (дійсності) (Головкін, 2014).

О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Г. Колб до цієї кваліфікації ще додають супутні умови – утворюють загальний фон подій і явищ, обставини місця і часу (Джужа, 2009).

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що автором було проведено аналіз домашньої злочинності з позиції дуалістичного та діалектичного підходів. Згідно дуалістичного підходу розглянуто детермінанти за змістом: соціально-економічні, політичні, психологічні, виховні, географічні, духовні, ситуаційно-віктимологічні, нормативно-правові. За рівнем поширення: на макро-, мікро- та індивідуальному рівнях. За часом дії: короткострокові, середньострокові, довгострокові. Детермінанти, які характеризують дуалістичний підхід відображають всю недосконалість сучасних родинних відносин та правової системи, адже не дивлячись на всі можливості укладання гармонійних шлюбів наявний високий процент сімейних відносин, які скеровані корисними мотивами, що врешті решт веде до економічної залежності одного з подружжя, відсутності взаємоповаги. Значний вплив мають детермінанти, які трансформуються з гіркого досвіду одного з подружжя та переростають у садиські схильності по відношенню до партнера, наклепи, цькування. Превалювання сучасних поглядів на життя без обмежень та в задоволення веде до знецінення сімейних цінностей, ревнощів у різних насильницьких проявах, втрату самоконтролю під впливом алкогольних чи наркотичних речовин. Важливим зовнішнім фактором є пасивна участь правоохоронних органів та органів правосуддя у боротьбі із домашньою злочинністю. На основі діалектичного підходу запропоновано визначення причин та умов домашньої злочинності, зроблено акцент на аналізі особистості злочинця, криміногенній деформації суспільної свідомості, психічних розладах одного з партнерів, ментальних особливостях українського суспільства, різниці в поглядах та світосприйнятті подружжя, популяризації насильства на телебаченні та в інтернеті, послаблення впливу релігійних канонів на сімейне життя.

Buriak K. Determinants of domestic crime

The article examines the causes and conditions that determine the occurrence of domestic crime from the standpoint of dualistic and dialectical approaches. According to the dualistic approach, the determinants were considered by content: socio-economic, political, psychological, educational, geographical, spiritual, situational-victimological, normative-legal. By level of distribution: at the macro-, micro- and individual levels. By duration of action: short-term, medium-term, long-term. Based on the dialectical approach, the definition of the causes and conditions of domestic crime is proposed and a list of them is provided. Thus, the reasons for committing domestic crime include: the personality of the criminal; criminogenic deformation of social consciousness; mental disorders; jealousy; priority of material needs over spiritual values, social

inequality, devaluation of the partner; legal and moral nihilism; refutation of the importance of the institution of the family; mentality; depressive states; abuse of alcohol on narcotic substances; difference in interests, life orientations and aspirations of spouses, incompatibility of partners; the difference in the worldview of the couple; shortcomings in the work of the police, reluctance to participate in the resolution of family conflicts; a serious illness and its consequences in one of the spouses, the spread of the cult of violence through television, the Internet; bad upbringing or its absence, a disappointing example of parents, in families where domestic crime takes place; weakening the influence of religion. The conditions are divided into: subjective (unfavorable family environment in which family violence prevails and which serves as a primary center for a future offender; defects in family upbringing; spoiling children from disadvantaged families at the stage of personality formation) and objective (poverty, lack of normal conditions of existence, stratification of society, weakening of the family institution, devaluation of the role of women, cultivation of violence through the Internet, video games); necessary and sufficient, accompanying conditions are also highlighted.

Key words: criminal offense, domestic crime, causes, conditions, offender, victim, prevention.

Література:

1. Лимаренко Ю.С. Детермінанти домашнього насильства на мікрорівні (за матеріалами харківського регіону). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №3. С. 208–210.
2. Головкін Б.М. Причинність у системі детермінації злочинності. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1(5). С. 1–9.
3. Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник / за заг. ред. І. Г. Богатирьова, В. В. Топчія. Київ: ВД. Дакор, 2018. 352 с.
4. Кримінологія: навч. посібн. /О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Г. Колб та ін.; за заг.ред. докт. юр. наук, проф. О.М.Джужа. К.:Атіка, 2009. – 312 с.
5. Лукаш А.С. Зґвалтування: кримінологічна характеристика, детермінація та її попередження: дис. канд. юрид. наук:12.00.08. Харків, 2007. 226 с.
6. Сомик О.С. Чинники, що сприяють економічній злочинності в Україні та її проявам в організаційних формах. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2011. Вип. 9. С. 125–130.
7. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Кн.1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. К.: Ін Юре, 2007. 424 с.
8. Шмаль Л. Причини та умови злочинів у сфері службової діяльності і професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. №1. С. 212–217.
9. Кримінологічний словник-довідник / автори-упорядники: С.Ф. Денисов, М.В. Пузиревський. Чернівці: Десна Поліграф, 2019. 392 с.
10. Зелінський А.Ф., Оніка Л.П. Детермінація злочину: навч. посібник. Харків: УкрЮА, 1994. 52 с.
11. Кримінальна профілактика економічних злочинів: [наук.-практ. посіб. / С.В.Веліканов, А.Ф.Волобуєв, В.А.Журавель та ін.]; за ред. В.А.Журавля. Х: Харків юридичний, 2006. 236 с.
12. Неживець О.М. Основні причини, умови та механізм, що детермінують злочинну поведінку жінок. *Юридичний вісник*. 2012. №3(24). С. 119–122.

References:

1. Lymarenko Yu.S. (2022) Determinanty domashniogo nasylstva na micro rivni (za materialamy Harkivskogo region) [Determinants of domestic violence at the micro level (based on materials from the Kharkiv region)]. *Yuridichniy naukoviy electroniy zurnal: Zb. nauk. prats.* №3. S. 208–210 [in Ukrainian].
2. Golovkin B.M. (2014) Prыcynnisz u systemi determinatsii zlochynnosti [Causality in the crime determination system]. *Theoriya i practica pravoznavstva: Zb. nauk. prats.* №1(5). S. 1–9. [in Ukrainian].
3. Bogatyrov I. G., Topchiy V. V. (2018) Cryminologia: pidruchnyk [textbook]. Kiev: Dakor. 352 [in Ukrainian].
4. Dzhuzha O. M., Vasylevich V.V., Kolb O.G. (2009) Cryminologia: pidruchnyk [Textbook]. Kiev: Attica. 312 [in Ukrainian].
5. Lukash A.S. (2007) Zgvaltovania: criminologichna harakteristika, determinatsia ta yiyi poperedzenia [Rape: criminological characteristics, determination and its prevention]. *Dys. na zdobuttia nauk. st. doctora yuridichnich nauk.* Kharkiv: Natsionalna yuridichna academia imeni Yaroslava Mudrogo, 226 [in Ukrainian].
6. Somyk O.S. (2011) Chynnyky scho spryyaut economichniy zlochynnosti v Ukraini ta yiyi proyavam v organizatsiynych formach [Factors contributing to economic crime in Ukraine and its manifestations in

- organizational forms]. *Pravnychiy visnyk Universitetu "KROK": Zb. nauk. prats. №. № 9. S. 125–130.* [in Ukrainian].
7. Zakalyuk A.P. (2007) *Curse suchasnoi ukrainskoi cryminologii: teoriya i praktica. Robota v 3 tomach. Kniga 1: Teoretychni zasady ta istoriya ukrainskoi cryminologichnoyi nauki.* Kiev: In Yure. 424 [in Ukrainian].
 8. Shmal L. (2014) *Prychyny ta umovy zlochyniv u sferi sluzbovoi diyalnosti i profesiynoi diyalnosti, povyazanoi z nadaniem publichnykh poslug [Causes and conditions of crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services].* *Naukoviy chasopis Nazionalnoi akademii prokuratury Ukrainy: Zb. nauk. prats.. №1. S. 212–217.* [in Ukrainian].
 9. Denisov S.F., Puzyrevskiy M.V. (2019) *Criminologichniy slovnyk.* Chernihiv: Desna Polygraph. 392 [in Ukrainian].
 10. Zelinsky A.F., Onika L.P. (1994) *Determinatsia zlochynu: pidruchnyk [textbook].* Kharkiv: UkrUA. 52 [in Ukrainian].
 11. Velikanov S.V., Volobuev A.F., Zhuravel V.A (2006) *Cryminalna profilaktyka ekonomichnykh zlochyniv: pidruchnyk [textbook].* Kharkiv: Kharkiv Yuridichniy. 236 [in Ukrainian].
 12. Nezhivets O.M. (2012) *Osnovni prychyny, umovy ta mechanism, scho determinuyut zlochynu povedinku zinok [The main reasons, conditions and mechanism determining the criminal behavior of women].* *Yuridichniy buliten. №3(24). S. 119–122.* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.03.2023

Стаття рекомендована до друку 13.04.2023